

Historie moravského praporu

Historie moravské vlajky, resp. praporu (na rozdíl od vlajky pevně spojen s žerdí) je poměrně pestrá.

Za jeden z nejstarších praporů Moravy je považován heraldický prapor většinou čtvercového tvaru, používaný od 13. stol.,

Heraldický prapor Moravy

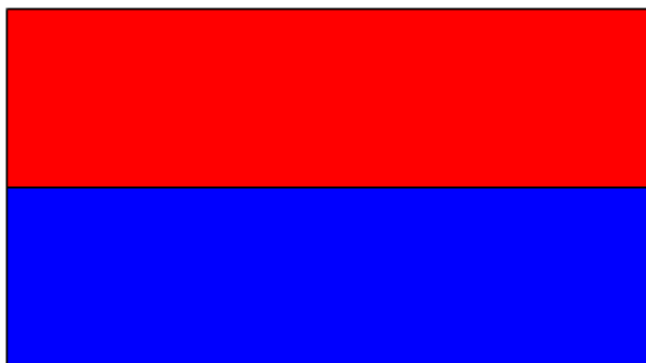
což je jeden z pozdějších typů tzv. gonfanonu (obecného bojového praporu ve tvaru protáhlého obdélníka). Je na něm vyobrazena červenobíle šachovaná orlice se žlutou zbrojí na modrém listu praporu (podobná, jako např. na praporci markraběte Jošta Lucemburského nebo markraběte Karla I., pozdějšího císaře Karla IV.).

Tento prapor se používal poměrně dlouhou dobu.

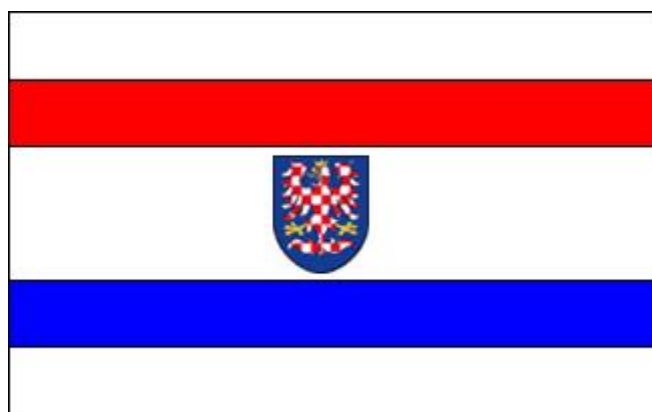
Když se začal uplatňovat princip, kdy na list praporu se přenášely pouze pruhy v barvách erbu, objevovaly se v historii rozličné barevné kombinace. Pokud měla figura dvě barvy, volila se v dřívějších dobách jedna barva figury jako hlavní.

Jedna z nejstarších podob moravského praporu je dvoubarevný červeno-modrý prapor s vodorovnými pruhy - červeným nahoře a modrým dole. Rozšíření a používání tohoto praporu nenásledovalo.

Nejstarší známá varianta pruhovaného praporu

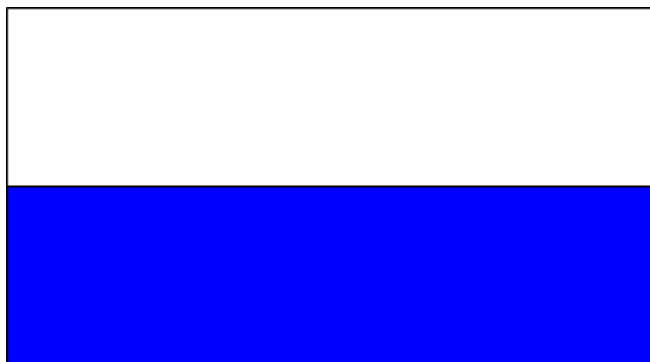
Z roku 1500 pochází prapor, možná lancknechtský, celý bílý, se dvěma úzkými břevny blízko okraje listu, červeným nahoře a modrým dole, mezi nimiž je umístěn erb - červenobíle šachovaná orlice se zlatou zbrojí na modrém štítu. Další zprávy o užívání tohoto praporu nejsou k dispozici.

Prapor z r. 1500

Z heraldického hlediska správnější hlavní barvu figury obsahoval prapor z roku 1576, kdy horní pruh byl bílý a spodní pruh modrý.

Rovněž ve zprávě o holdování králi Matyáši II. Habsburskému v roce 1611 je zmínka o moravském praporu, který měl barvy bílou a modrou, s vodorovnými pruhy bílým nahoře a modrým dole.

Prapor z r. 1576 a 1611

U dvoubarevné figury jako hlavní barvu bílou také podobně popisoval u zemského znaku heraldik a genealog polského původu Paprocký z Hlahol: („Na erb orla, který náleží slavnému Markrabství moravskému, má býti orl bílý na červené šachovnici na štítu modrém na znamení toho, že předkové těchto krajin vyšli z Charvatské země a erb svůj otcovský s nabytým erbem orlem v jedno složili“). V tu dobu také moravští stavové při některých příležitostech nosili modrobílé kokardy. Moravské barvy tedy v tu dobu byly bílá a modrá.

Od 17. stol. se opět prapory doplňovaly celými znaky, často velmi komplikovanými, ale též různými symboly. Prapory byly zdobeny vyšíváním a třásněmi.

Zástava jednoho z moravských praporů Legie arcivévodů Karla z roku 1800 zobrazuje na bílém listu praporu poněkud nepřesný erb tentokráte červenožlutě šachované orlice i s červenožlutě šachovanou zbrojí na modrém štítu. Na praporu je ještě koruna nad štítem, růžové stuhy a list praporu je při okrajích nahoře i dole sledován řadou červených trojúhelníků.

Rub praporu Legie arcivévodů Karla

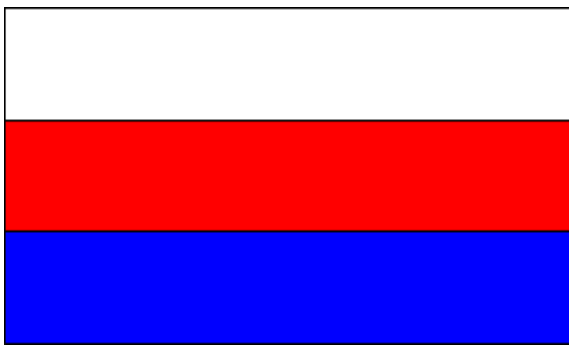
Praktické potřeby zejména při výrobě většího počtu praporů však později vedly opět ke zjednodušení těchto obtížně zhotovitelných praporů.

Na moravském praporu s pruhy se objevovaly již obě barvy figury. O zemských symbolech podávají svědectví poznámky pražského profesora heraldiky první poloviny 19. stol. Johanna Helblinga von Hirzenfeld. Kromě toho, že upozorňoval na dodržování heraldických zásad, zmínil, že zemské barvy byly chápány kromě praporů jako barvy malých výzdobných

praporků (např. v Čechách praporky bílé a červené, "weil der weiße Löwe sich in roten Felde befindet"), kokard a stuh. Zmiňoval též tzv. slovanské barvy a upozorňoval též, že slovanské barvy, červenou, modrou a bílou, měly též Kraňsko a Morava.

Trikolóra bílo-červenomodrá se používala z pruhovaných vlajek v podstatě nejdříve v době, používali ji především slovanští Moravané.

Na Slovanském sjezdu v Praze v roce 1848 (2. až 12. června) Moravané pochodovali pod trojbarevným bílo-červenomodrým praporem s bílým vodorovným pruhem nahoře, červeným uprostřed a modrým dole.

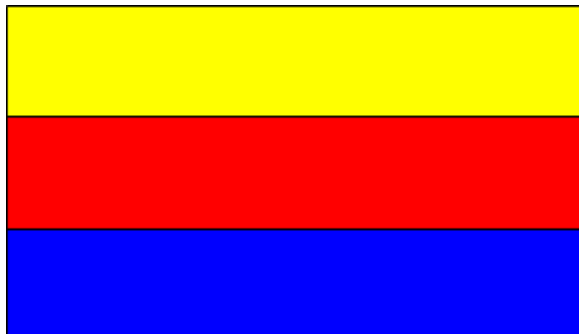
Prapor slovanských Moravanů, tzv. slovanská trikolóra

Germánští Moravané naopak prosazovali barvy žlutou, červenou a modrou. Císařským dvorským dekretem z 31. července 1807 bylo moravským stavům za jejich věrnost, prokázanou v době Napoleonova vpádu r. 1805, povoleno nošení uniform „podle zemských barev“ – červené, modré a zlaté („červený šat, límec a výložky modré jako chrpa a na límcích a výložkách, i na šatě samotném zlaté krumplování“). Reskript rakouského císaře Františka I. z 23. prosince 1807 zmiňuje kromě potvrzení znakových privilegií pro Moravu též modrou barvu moravského štítu, která takto patří i do moravského praporu.

Když se dne 13. 5. 1848 rozešel stavovský zemský sněm a ještě v květnu (31. 5.) bylo zahájeno zasedání tzv. „selského“ zemského sněmu (zasedal téměř 8 měsíců až do 24. 1. 1849), jedním z bodů bylo i jednání o tzv. zemských barvách. Bylo rozhodnuto o barvách moravských červené a žluté. V dokumentu nazývaném „moravská ústava“ z roku 1848 se však píše o moravských barvách, nikoliv o vlajce nebo praporu. Z dokumentu zvaného Moravský sněmovní list (§ 5) vyplývá, že se nejednalo o podobu vlajky, ale pouze o barvy orlice na modrém štítu. V tu dobu se barvami zemskými zpravidla rozuměly barvy, které se vyšívaly na modré uniformy nebo modré výložky. Modrá jako podklad tedy byla brána jako samozřejmost. Navíc tzv. „moravská ústava“ z roku 1848 byla zrušena hned v roce následujícím a nikdy nevstoupila v platnost, neboť císař ji nepodepsal. Vlajky totiž byly používány nadále trojbarevné. Nový prostonárodní popis Čech, Moravy a Slezska podle posledního politického a soudního dělení s přídatkem o uherském Slovensku (Praha 1854, str. 193) uvádí, že "znakem je bílé a červeně kostkovaná vpravo hledící orlice v modrém poli, pročez zemské barvy jsou: modrá, bílá a červená".

V roce 1862 vyvolal přednosta smíšeného okresního úřadu v Kloboukách u Brna nové jednání o moravských zemských barvách. Upozornil, jakou nelibost ve Vídni vyvolalo vyvěšení bílo-červenomodrých praporů v Brně a v Rajhradě 21. 9. toho roku při návštěvě císaře. Rakouské úřady totiž nepřesně považovaly bílo-červenomodré prapory za údajné barvy všeslovanské, ty se však lišily pořadím barev. Když v roce 1896 žádal výbor pražské národopisné výstavy prostřednictvím presidia českého místodržitelství presidium moravského místodržitelství, aby jako moravské zemské barvy mohl na výstavě použít prapory v modro-bílo-červené barvě, to

odpovědělo 15. 5. toho roku, že otázka moravských barev není dosud vyřízena, zmínilo však souhlas ministerstva vnitra s užíváním zlaté a červené na zemském znaku. Ministerstvo vnitra však v mnohých případech nadále tolerovalo barvy bílou, červenou a modrou, stejně jako ministerstvo kultury a vyučování, odvolávající se na oficiální říšský znak.

Prapor dříve německých Moravanů, později poslední oficiální moravský prapor

Od 60. let 19. století postupně získávala navrch varianta trikolóry se žlutou barvou. Rakouské úřady povolovaly trikoloru žluto-červeno-modrou, kterou měli v oblibě především germánští Moravané. Ti měli totiž v určitých obdobích v zemském sněmu převahu, např. v říšském sněmu za Moravany dokonce drtivou. (Např. selský zemský sněm v r. 1848 měl poměr vyrovnaný, říšský sněm v r. 1861 za Moravu 18 německých Moravanů a 4 slovanské, brněnské zastupitelstvo bylo zejména ke konci 19. stol. až po vznik republiky čistě německé). Tak psaly i Dačické listy z r. 1896: „...z každého domu vlál prapor, na více domech i po dvou, buď v barvách českých, neb v barvách zemských, které dnes pro Moravu stanoveny jsou na trikoloru žluto-červeno-modrou, jelikož původní barvy země bílo-červeno-modrá, úřady vykládány za nepřipustné a zakazovány proto, že prý značí barvy všeslovanské.“ Teprve v době válečných zmatků Moravská orlice z 14. 6. 1915 na základě četných dotazů, „jaké prapory dlužno při událostech pro naši vlast zvláště radostných vyvěsiti“, sdělovala bez odkazu na konkrétní zdroj, že: „Prapory buďtež v první řadě v barvách rakouských (černo-žluté), pak v uherských barvách (červeno-bílo-zelené), v moravských zemských barvách (žluto-červené) a v barvách našich věrných spojenců Německa (černo-bílo-červené) a Turecka (červené s bílým půlměsícem a bílou hvězdou). Jestli se skutečně tyto uvedené doporučené prapory vyvěšovaly a do jaké míry a zda vůbec byly mezi obyvatelstvem rozšířeny, není jisté, zprávy však jsou o praporech v barvách českých (bílo-červené) i mezi moravským obyvatelstvem.

V této válečné době tedy docházelo zřejmě k nepřesnostem. Vznikly pravděpodobně používáním žluto-červených stužek, které se původně přišívaly na modré výložky, proto neobsahovaly modrou barvu. Později se také začaly používat samostatně jako stužky na pečeti.

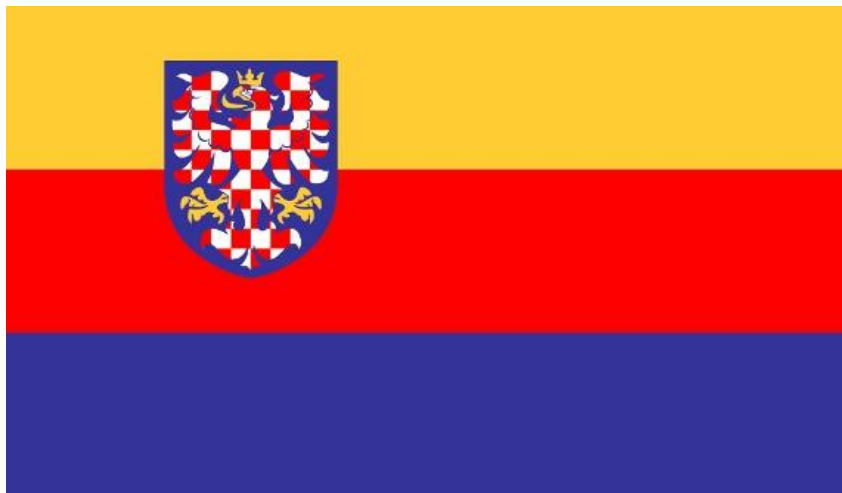
Moravské zemské barvy žlutá, červená a modrá však oficiálně platily pouze do roku 1920, kdy v souvislosti s přijetím ústavního zákona č. 121/1920 Sb. z 29. února 1920 byly moravské zemské prapory zrušeny.

Žluto-červené prapory, v minulé i současné době používané některými moravskými iniciativami, tedy, podobně jako stuhy, zřejmě vznikly na základě mylné interpretace výroku zemského sněmu o zemských barvách a nemají pro historiky a heraldiky žádnou hodnotu, což potvrdil i Karel Müller, člen podvýboru pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Navíc je podle zákona pro Moravu žluto-červený prapor oficiálně nepoužitelný, neboť je stejný jako platný prapor Prahy.

Jeden z členů podvýboru pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se však přiklonil spíše k trikolorě bílo-červeně-modré, kterou zástupci Moravy používali na Slovanském sjezdu v r. 1848. Stejná vlajka byla i tzv. vlajkou protektorátní, kterou navrhl jako svůj druhý návrh český heraldik dr. Karel Schwarzenberg. Tuto vlajku v 90. letech používalo Moravské občanské hnutí dr. Richtera. Tím jen podtrhlo současnou roztržičnost v používání moravských symbolů.

Povědomí o podobě moravské vlajky či praporu je malé, proto se často přidává na vlajku erb Moravy, aby bylo zřejmé, že se jedná o vlajku Moravy,

Poslední oficiální prapor Moravy doplněný o erb

popř. aby se lišila od podobných jinde ve světě (např. nizozemská provincie Severní Holandsko - Noord Holland nebo německý okres Severní Frísko - Nordfriesland v Šlesvicku - Holštýnsku).

Prapor Severního Fríska

Jeden z nových návrhů části moravských iniciativ proto obsahuje erb Moravy doplněný velkomoravskou a cyrilometodějskou symbolikou. Tuto podobu praporu shledalo heraldicky správnou několik členů podvýboru pro heraldiku a vexilologii Poslanecké sněmovny

Parlamentu ČR a několik historiků ocenilo symboliku, v níž okamžitě rozpoznalo odkaz na pestré dějiny historické země.

Návrh moravského praporu vycházejícího z historických tradic, doplněný o historickou symboliku

Literatura

Štarha Ivan, Moravské barvy a moravská zemská vlajka, Brno 2002

Havlík Lubomír doc. PhDr. DrSc., Symboly moravské identity, Moravskoslezská orlice č. 14/90 (redakční uzávěrka 30. 11. 1990), str.12

Mucha Ludvík doc. RNDr. CSc., Valášek Stanislav, Vlajky a znaky zemí světa, Praha 1974

Brožek Aleš, Ing., Lexikon vlajek a znaků zemí světa, Praha 1998

Moravský sněmownj list č. 27 z 14. září 1848, str. 213, §5